

שינוי זוחל, אבל מתקדם

סלוא אבו יוסף ממע'אר, פמיניסטית ואקטיביסטית, פועלת בעיקשות לשינוי מעמדן ומקומן של הנשים בחברה הדרוזית השמרנית. "אנחנו צריכות להתאחד ולדבר בשפה המתאימה לשינוי, ובעיקר להאמין שמגיע לנו מקום הרבה יותר טוב מזה שבו אנו נמצאות כעת". המאבק הזה כולל חתירה נגד טאבוים בחברה שלה.

"כולם מסכימים שמעמד האישה בחברה הדרוזית צריך להשתנות, במיוחד בתקופה הזאת. כשאני הצטרפתי התחלתי לבטא במילים את מה שייתר הנשים חושבות. רבות חושבות את זה, יש להן רצון, והן מזהות את הצורך – אך לא מרימות את הכפפה. מעט מאוד נשים משמיעות קול בחברה הדרוזית ומדברות בפה מלא או מבטאות בפלטפורמות השונות את מה שמפריע לנו כחברה דרוזית שמרנית. אנחנו חיים בתוך חברה פתוחה, מזמינה וליברלית – ולא יכולים להיטמע בלי לוותר על החברה השמרנית שאנחנו שייכים אליה – אבל זה לא אומר שאנחנו צריכות לוותר על הקול שלנו, על העצמאות שלנו ועל השותפות שלנו בכל מה שקשור לסוגיות נשיות. אפשר להתחבר בלי לוותר על עצמנו, וזה בדיוק מה שאני עושה".

איך את פועלת כדי להטמיע אצל נשים בחברה הדרוזית את ההכרה שהן יכולות להשפיע ושהן צריכות להיות מעורבות?

"אני יוזמת חוגי בית, מעבירה הרצאות, מובילה קהילה שיוצאת לרחובות ועוד. אני מקיימת שיחות אישיות עם נשים, שעות על גבי שעות, בוחנת אותן בזכויות מגדלת ומחפשת מי מתאימה להיות מובילה בחברה. וכל הזמן הזה אני צריכה להזכיר לעצמי לשמור על הקוד האתי השמרני,

לוא אבו יוסף מאמינה בשינויים קטנים, איטיים אבל מתמשכים. 'לחצוב טיפה בסלע' היא קוראת לזה. כדי לחתור ליותר ייצוג וזכויות לאישה בחברה הדרוזית – שפעמים רבות עומדת או יושבת בצילו של הגבר, במיוחד באגפים הדתיים יותר של החברה – היא מנסה להנחיל ב"בייבי סטפס" (צעדי תינוק) שמתחילים קודם כול בהבנה פנימית שמגיעות להן, לנשים, בדיוק אותן הזכויות כמו לגברים. וזה כולל את הזכות לקבוע את גורלן בעצמן, להשמיע את קולן, להתקדם במעלה הסולם החברתי והמקצועי, ובעיקר להשפיע על האופן שבו מתקבלות החלטות הנוגעות במישרין לאופן ניהול חייהן.

אבו יוסף מתגוררת במע'אר, אם לשלושה ילדים, המרכזת את הפעילות הפמיניסטית בחברה הדרוזית של 'בונות אלטרנטיבה' – קבוצה שהולכת וגדלה בהתמדה. "עיקר העבודה שלי בקהילה ובזירה הציבורית סובבת סביב הסוגיה של להיות אישה בחברה של מיעוטים בתוך מדינת ישראל", היא אומרת. "זאת סוגיה מאוד פוליטית, כך שאני מוצאת את עצמי עוסקת בעניינים פוליטיים. אני מנהלת קהילת נשים מאוד רחבה בתוך תנועת 'בונות אלטרנטיבה', שבה פתחתי שלוחה שלנו, ובעיקר מתרכזת בשינוי תודעת.

אני כל הזמן צריכה להזכיר לעצמי לשמור על הקוד האתי השמרני, כי כולנו באות מחברה מסורתית ביסודה.

"אני מחפשת מי יכולה להוביל
בחברה". סלואא אבו יוסף.
צילום: לימור בן רומנו

איזה שינוי משמעותי זה בחברה כמו שלנו. כתבתי טור דעה על הרצח של שריהאן משלב, ונשים שולחות לי תגובות. זה משהו שלא קרה בעבר."

החברה הדרוזית בישראל גאה מאוד בשירות הצבאי שלה בצה"ל, והוא חלק מהתרבות של הקהילה. איך זה משפיע על מעמדן של הנשים? "
"התשובה טמונה בגוף השאלה: לנשים שלנו יש בנים או בני זוג בצבא, וזה הופך אותן מעורבות

כי כולנו באות מחברה שמרנית ביסודה. אז אני מנסה להנגיש את השינוי בזירה הציבורית.
"אין שינוי שקורה בין יום ולילה, מדובר בתהליך מתמשך. לחוג הבית הראשון שעשיתי הגיעו ארבע נשים, היום אני עומדת על מאתיים. לכנס ההשקה שלנו הגיעו 120, והיום כבר יש בקבוצה 250 נשים. נכון שלא כולן פעילות באותה הרמה – יש אמהות לילדים קטנים, שמניקות בזמן שהן עושות שיתוף לפוסט. אבל יש מגמת התעוררות, וצריך להבין

מרימות את הכפפה. סלואא אבו יוסף. צילום: לירית שפיר שמש

לנשים שלנו יש בנים או בני זוג בצבא, וזה הופך אותן מעורבות יותר באופן טבעי. לי יש בן שיתגייס עוד שנתיים. זאת דרך טובה לערב את הנשים ולהפוך אותן ליותר אקטיביסטיות.

לשבת לשיחה עם השיח' של העדה. נשים באירוע מג'דל שמס. ChameleonsEye / Shutterstock.com

רישיון נהיגה לנשים דתיות: מי שבחרת באורח חיים דתי אסור לה לנהוג, והיא אפילו לא יכולה לעלות לרכב עם כל אחד – רק בן או דוד או בעל. היא אפילו לא יכולה לנסוע באותה המכונית עם גיס או שכן.

”פעם דיברתי על העניין הזה וחטפתי עליהם אחד גדול כי זה עדיין נמצא בתוך תחום השליטה של המועצה הדתית, שבה אין בכלל ייצוג נשי. גברים מקבלים שם לבדם החלטות הנוגעות לנשים. איך זה הגיוני? ישנן נשים ששוכרות מעונות באקדמיה וחוטפות על כך חרם דתי – איך זה מתקבל על הדעת? אז שם עוד לא הצלחתי לעשות שינוי. אני אמנם מדברת על הסוגיה הזאת

יותר באופן טבעי. לי יש בן שיתגייס עוד שנתיים, ואני מניחה שאהיה חכמה יותר בשביל לענות על השאלה הזאת אז, אבל אני מאמינה שזאת דרך טובה לערב את הנשים, להפוך אותן יותר אקטיביסטיות”.

איפה את נתקלת במחסומים שבהם אולי ארגוני נשים בחברה היהודית לא ייתקלו?

”יש אצלנו כמה נושאים שהם טאבו, ולכן עדיין לא ניסיתי לעסוק בהם בגלוי. למשל, כל מה שקשור למועצה הדתית. כל מה שקשור למועצה הדתית הוא מחסום בעיניי כי שם אין פתיחות שתאפשר לי לדבר בחופשיות. למשל, סוגיה של

יש אצלנו כמה נושאים שהם טאבו, ולכן עדיין לא ניסיתי לעסוק בהם בגלוי. למשל, כל מה שקשור למועצה הדתית.

מימין: נערה משתתפת
בפסטיבל השנתי של עוספיה.
Kobby Dagan /
Shutterstock.com

משמאל: חתונה מסורתית.
Dr. Gilad Fiskus /
Shutterstock.com

אבל אני מאמינה שצריך לנצל את הפיכת השולחן במקום ובזמן הנכונים. אני עדיין בתפקיד 'החוקר הטוב' שמחפש את הסדק כדי להגיע לדיאלוג ולהגן על האוכלוסייה שלנו מבלי שתשלם מחיר כבד מדי בתהליך. לא ידוע לי על איבוד חיים, אבל ידוע לי על התאבדות, ואין מי שיכיל. זה מתווק בראש, וזה עדיין בגדר מחסום שאני לא יודעת איך לפתור אותו.

"התמזל מזלי שאני שייכת לארגון כמו 'בונות אלטרנטיבה', שהחל עם נשים יהודיות. אמנם הפעילות שלהן התחילה בהפיכה המשטרית מנקודת מוצא של החברה היהודית, אבל אני משתפת פעולה איתן יחד עם ארגון נוסף בחברה הדרוזית להקמת מחזור שנתי של מנהיגות משולבת, יהודית ודרוזית, במטרה לחשוף את העשייה שלנו לעוד נשים. המטרה היא להמחיש עד כמה נשים מעורבות באקדמיה ובארגונים חברתיים, ושהן תפסקנה להיות שקופות".

מה עם כניסה לפוליטיקה? מתי נראה יותר פוליטיקאיות דרוזיות?

בחוגים שונים ברגישות גבוהה, אבל טרם יצא לי לשבת לשיחה עם השיח' של העדה ולהגיד לו 'בבקשה, בוא נדבר. אפשר שלא נסכים, אבל לפחות בוא נמצא פתרון לכל הנשים שלומדות באקדמיה'. לא הצלחתי עדיין.

"מחסום אחר הוא סוגיית הקהילה הגאה: מטומטם מי שחושב שאין אצלנו בחורים או בחורות המשתייכים לקהילה הגאה – אבל זה טאבו, חור שחור. לא מתקרבים לשם, ומי שידוע שיש לו נטיות מיניות שונות מנודה מהחברה, חוטף הרבה אלימות – גם פיזית, גם מילולית וגם נפשית – יחס שלא מתקבל על הדעת. אבל שם אני לא מצליחה לייצר אקטיביזם. אני צריכה למצוא את הסדק הנכון ולפרוץ את המחסום הזה, מבלי לעורר התנגדות יתרה. כי המטרה שלי אינה לייצר חרם סביבי, אלא שיקשיבו לי".

יש מקרים שבהם צריך להפוך שולחן כדי שיקשיבו.

"לפעמים צריך להפוך שולחן, אני מסכימה. למשל, ארבע אמהות או עינב צנגאוקר – אין ברירה.

למודעות הוא חשוב. הרבה פעמים נשים לא מרכיבות את המשקפיים המגדריות שלי הבאות בטבעיות – אולי כי גדלתי במשפחה חדה-הורית. אמא גדלה אותי לבד כי אבא נהרג כשהייתי בת 3. אז למדתי לדבר את השפה המגדרית, ואני עושה הכול כדי ללמד אחרות את השפה הזאת.

”יש לנו פוטנציאל אדיר של נשים שהגיעו לתפקידים בכירים – הייתה לנו שגרירה וחברת כנסת (ר’דיר מריח), אבל אנחנו עדיין בשלב מאוד התחלתי, ואותן נשים שהצליחו – ההתקדמות שלהן לא מספיקה בשביל לשנות תודעה. אנחנו צריכות להתאחד ולדבר בשפה המתאימה לשינוי, ובעיקר להאמין שמגיע לנו מקום הרבה יותר טוב מזה שבו אנו נמצאות כעת. הדרך לחולל את השינוי היא לחצוב כל פעם עוד טיפה בסלע. כששואלים אותי מה מצב מעמדן של הנשים בחברה הדרוזית, אני עונה כל הזמן: ‘זוחל, אבל מתקדם’.”

”אנחנו שקופות לגמרי בפוליטיקה הרחבה יותר, ואני רוצה לעודד את הנשים להיכנס לזירה הפוליטית. אפילו להיות נוכחות בזירה המוניציפלית זה לא מובן מאליו: להשתתף בוועדות, להופיע בשיבות כחברות מועצה, ולהיות נוכחות ומשפיעות בתהליכי קבלת ההחלטות. נשים אצלנו עדיין לא יודעות שזכות כל אזרח לנכוח בשיבות, לבקש פרוטוקולים וכו’. בדרך כלל בחברה הדרוזית המעורבות הפוליטית של אישה היא דרך בן הזוג והמעגל המשפחתי. אני חיה במע’אר – 25,000 תושבים, ואין לנו חברת מועצה אחת אפילו. כל התפקידים המרכזיים בעירייה מאוישים על ידי גברים: מנכ”ל, סגן, יו”ר וראשי מערכת החינוך. אז גברים מקבלים החלטות עבור נשים, זה מגוחך.

”יש לנו עשרה בתי ספר, אבל שתי מנהלות בלבד. איך ייתכן שכל צוות המורות מורכב רק מנשים, אבל המנהל כמעט תמיד גבר? אז חינוך

בחברה הדרוזית מעורבות האישה היא דרך הבעל. סלווא אבו יוסף בהפגנה למען האחים הדרוזים. צילום: באדיבות המצלמת

